

BARNKONVENTIONSPILOTER 2025 SLUTRAPPORT

Introduktion

Under sommaren 2025 anställde Rädda Barnen på Åland för den tolfte gången i rad sex ungdomar som barnkonventionspiloter för att under fyra veckor sommarjobba för föreningen. Ungdomarna, som var 13-16 år gamla, arbetade med att lära sig om barnkonventionen och barns rättigheter med fokus på Åland, lära ut barns rättigheter till andra barn och unga samt höra andra barn och unga om aktuella frågor kopplade till barn och ungas hälsa och välmående på Åland.

Under sommarjobbet träffade barnkonventionspiloterna sammanlagt 112 unga och barn och hämtade in deras åsikter, tankar och upplevelser kopplade till hälsa, välmående, trygghet och barns rättigheter. Handledare för barnkonventionspiloterna var Aino Waller, vikarierande ansvarig för barnkonventions- och ungdomsverksamheten, samt Tanja Rönnberg, ansvarig för Barnens Internet.

Rekrytering

Rekryteringen till sommarjobbet sköttes via annonser i sociala medier, på Rädda Barnen Ålands hemsida och arbetsannonseringen vid Ålands arbetsmarknads- och studiesservicemyndighet AMS. Rekryteringen gick ut på en öppen inbjudan till rekryteringsworkshops som sökanden fick anmäla sig till. Sammanlagt anmälde sig 83 ungdomar till rekryteringstillfällena som planerades och leddes av vik. ansvarig för barnkonvention och ungdom, Aino Waller tillsammans med ansvarig för Barnens Internet Tanja Rönnberg.

Under rekryteringstillfällena fick sökanden information om Rädda Barnens verksamhet och barnkonventionen samt gjorde gruppövningar kring temat *barn och ungas hälsa och välmående på Åland*. Under träffarna fick ungdomarna även veta mer om hur sommarjobbet skulle se ut i praktiken och hur tidigare barnkonventionspiloter hade beskrivit arbetet.

Rekryteringsträffarna, varav fyra ordnades på plats i Rädda Barnens kontor på Köpmansgatan 10 och en som ett Teams-möte, arrangerades 1–3 mars 2025. Sammanlagt deltog 79 unga av de 83 anmälda i åldern 13–17 på träffarna, vilket var det högsta antalet någonsin (2022 deltog 51 ungdomar, 2023 var siffran 41 och 2024 var siffran 50).

Det fanns ett stort antal goda kandidater som inte fick jobbet även denna gång. Förutom kandidater med initiativförmåga, grupparbetskunskaper och engagemang sökte vi ungdomar med olika bakgrund och erfarenheter och såg till att barnkonventionspiloterna som grupp fick en bra gruppdynamik. Efter rekryteringsworkshopen erbjöds sex ungdomar jobbet som barnkonventionspiloter: Marlon Wu, Moa Liewendahl, Liv Stenroos, Ahlvar Ekelund, David Popov och Helmi Matar.

Planering av sommarens arbete

För att hålla arbetets tidsramar påbörjades planeringen av sommarens arbetsprogram parallellt med rekryteringsarbetet. Ett schema som utgick ifrån årets tema, *barn och ungas hälsa och välmående*, togs fram och kommande samarbetspartners kontaktades.

Förutom landskapsregeringens fleråriga projekt Barn och ungas hälsa och välmående, ledd av Maarten Sengers och Linda Ekström, planerades in ett hörande kring landskapsregeringens kommande barnstrategi med politiker och sakkunniga. Andra samarbeten och besök planerades med Folkhälsan (Talatta), daghemmet Nyängen, daghemmet Blåklockan, Ålands Polismyndighet, Ålands förvaltningsdomstol, Ålands Ombudsmannamyndighet, Mariehamns stads integrationsenhet i Rådhuset samt specialsakkunnig i nutritionsfrågor vid Ålands landskapsregering Anna-Maria Feldhoffer. Vidare planerades en mediaträff, en insändare och skrivande av barnkonventionspiloternas egen rapport om deras verksamhet under sommaren.

Första träffen för barnkonventionspiloterna

En första träff ordnades för barnkonventionspiloterna inför sommarjobbet i maj 2025. Under träffen fick ungdomarna tilläggsinformation om det kommande arbetet, ställde frågor om praktiska saker och provade arbetskläder (hoodie & t-shirt) med Rädda Barnens logo för att hitta den rätta storleken innan plaggen beställdes. Under träffen lämnade flera ungdomar in sitt skattekort och andra påmindes om att ta med sitt skattekort när de skulle inleda arbetet.

Barnkonventionspiloternas arbete

Kunskap om barnkonventionen

Under arbetet som barnkonventionspilot fick piloterna inledningsvis lära sig om sitt arbetsavtal och sina rättigheter och skyldigheter som anställda, om Rädda Barnens verksamhet på Åland samt om bakgrunden, innehållet och den samhälleliga betydelsen av barnkonventionen. Under den första arbetsveckan handledes ingående diskussioner med piloterna kring hur unga och barn på Åland mår och vad som skulle behövas för att de skulle kunna må ännu bättre. Dessa frågor kopplades via barn- och ungdomsanpassade diskussionsmetoder till barns rättigheter och hur Åland som landskap lever upp till de kraven som barnkonventionen ställer.

Det övergripande temat för årets barnkonventionspilots arbete var Barn och ungas hälsa och välmående. Arbetet fortsätter parallellt med landskapets fleråriga projekt med samma namn från fjolåret.

Kartläggning av ungdomars mående och behov på Åland

Som ett fortsatt samarbete mellan Rädda Barnen och landskapsregeringens projekt Barn och ungas hälsa och välmående hade projektet gett barnkonventionspiloterna frågor om vad unga på Åland upplever att Åland behöver göra för att stödja ungas psykiska välmående på Åland.

Som en inledning till detta arbete diskuterade barnkonventionspiloterna tillsammans med handledarna och varandra vad som skapar hälsa och välmående i samhället i stort och vad som de själva upplevde som viktigt och intressant att diskutera.

Basen för barn och ungas hälsa och välmående

De inledande diskussionerna med årets piloter utgick från fyra grundläggande faktorer för barn och ungas hälsa och välmående: sömn, fysisk aktivitet, socialt umgänge och mat. Det fanns en tydlig förståelse för hur dessa hänger samman med barns rättigheter och med både fysisk och psykisk hälsa.

Psykisk hälsa och välmående

En av de mest akuta frågorna som kom upp såväl under rekryteringsträffarna som under barnkonventionspiloternas inledande diskussioner var barn och ungas rätt till bästa möjliga hälsa. Särskilt ungdomar som är i behov av tidigt stöd med sitt mentala välbefinnande verkade i dagsläget sakna tillgängliga stödfunktioner.

Särskilt den psykiska hälsan och möjligheten för unga att självständigt söka hjälp eller stöd utan föräldrarna upplevdes av barnkonventionspiloterna som bristfällig. Skolan, inklusive lärare, assistenter, skolcoacher, kuratorer, hälsovårdare och annan personal var en viktig aktör som kunde agera som stöd för den mentala hälsan, men det uppdagades att det kunde vara svårt att veta vem man skulle vända sig till utan att hamna fel. Vidare framkom det att elever ibland slutades vidare

så länge mellan olika aktörer att de kände sig trötta på att inte få komma vidare med de viktiga samtalen. Under diskussioner påpekade ungdomarna att information om eventuellt befintligt stöd kunde ha spridits bättre, oftare, och till flera ungdomar i olika livssituationer.

Med stöd av frågorna från landskapsregeringens projekt Barn och ungas hälsa och välmående tog barnkonventionspiloterna fram en plan för att höra andra ungas åsikter och tankar kring var man som ung får stöd med sitt psykiska mående på Åland och informera unga om befintliga kanaler där man kan få stöd och hjälp om man mår psykiskt dåligt. Arbetet strukturerades upp i följande delar:

1. Inhämtning av kunskap från andra ungdomar via intervjuer på stan i Mariehamn och i Maxinge.
2. Enkät som skapades i Google Forms och delades med ungdomarnas egna kretsar.
3. Kartläggning av stöddlinjer och mottagningar dit unga som bor på Åland kan vända sig för att komma i kontakt med professionellt stöd från utomstående vuxna.
4. Information för ungdomar om befintliga stödformer på hemsidan samt affischer och flyers med samma information.

På bild: en flyer framtagen av barnkonventionspiloterna

På bild: Enkät för ungdomar om stöd för psykisk hälsa

Tobak, alkohol och droger

Barn har rätt att skyddas mot tobak, alkohol och droger. Redan under rekryteringsträffarna med 79 ungdomar kom det fram att barn och unga på Åland har relativt lätt att skaffa olika otillåtna substanser som minderåriga, och att många visste var det langades alkohol och såldes snus och vappar.

Under barnkonventionspilaternas arbete hörde piloterna andra unga om deras upplevelser kring tobak, alkohol eller droger, om de kände andra som använde rusmedel och om de visste var man kunde få tag på dessa som minderårig. Barnkonventionspiloterna diskuterade frågan med varandra och hörde också 17 stycken andra ungdomar på Talattas sommarhäng för årskurs 7-9 om deras upplevelser. Detta gjordes via en anti-drogplansch som de unga fick fylla i anonymt.

Sammantaget kunde barnkonventionspiloterna på basis av de andra ungdomars svar konstatera att alla förutom en ansåg att unga på Åland vet var man får tag på snus. Ungefär hälften av svaranden visste var man får tag på alkohol som ung på Åland. De flesta tyckte att sociala medier, musik och

tv-program påverkar ungdomars bild av droger. De allra flesta trodde att ungdomar på Åland blir introducerade till vape första gången som 12-14-åringar.

De flesta ansåg också att Åland borde ha hårdare regler mot försäljning av snus, cigaretter och alkohol. De allra flesta ansåg att rökning är farligare än vape. Ungefär hälften av svaranden hade hört om någon i sin egen ålder på Åland som redan varit påverkad av alkohol.

Skärmar

Sömnen påverkades enligt ungdomarna av en för stor närvaro av skärmar. Ungdomarna upplevde att det var svårare att lägga sig i tid, sova gott och sedan vakna i tid på grund av den ständiga närvaron av mobiltelefoner.

Mobiltelefoner kunde enligt ungdomarna minska fysisk rörelse och späda på förvrängda kroppsideal.

Även om mobiltelefonen är ett viktigt verktyg inom ungdomars sociala liv kunde den även fungera som en osynlig plattform för mobbning som är bortom vuxnas insyn och således bortom stödåtgärder för mobbade.

Kollektivtrafik

Bristen på fysisk rörelse, umgänge och sömn kunde även vara kopplade till frånvaron av tätare turer inom kollektivtrafiken.

I glesbygden är det svårare för unga att komma i kontakt med andra (fysiska möten) för att umgås och för att idrotta eftersom bussarna går väldigt sällan.

Mängden sömn för unga kunde påverkas negativt av glesa bussturer eftersom turerna hemåt från stan efter kvällshobbyer krävde att man väntade onödigt länge i stan, samtidigt man var tvungen att ta en för tidig busstur in till stan nästa morgon för att hinna i tid till skolan.

Matmiljöer

Kopplingen mellan barn och ungas hälsa och välmående och mat togs upp till diskussion med Anna-Maria Feldhoffer från landskapsregeringen som besökte Rädda Barnen och berättade för barnkonventionspiloterna hur de vardagliga matmiljöerna vi rör oss inom påverkar våra matvanor, med specifikt fokus på barn och unga. Den efterföljande diskussionen bland ungdomarna visade på påtagliga brister i den vardagliga matmiljön för barn och unga på Åland. Enligt barnkonventionen ska barnens bästa alltid komma i första rum, och det finns en tydlig koppling mellan till exempel marknadsföring av onyttig mat till barn och unga och barns rättigheter.

Efter Anna-Marias besök kartlade barnkonventionspiloterna den matmiljö som finns i Mariehamns centrum samt den digitala matmiljön som kom upp i deras egna mobiltelefonflöden genom att ta fotografier och skärmdumpar. Senare gav barnkonventionspiloterna även yngre barn chansen att berätta om sina matvanor. Under besöket på Talatta Sommarklubb hörde piloterna barn i åldern 7-10 år om deras matvanor genom att låta dem kryssa i på en plasch med matbilder vad de åt ofta, ibland eller aldrig.

Ungdomarnas matmiljöer, både ute på stan och i den digitala sfären, präglades tydligt av marknadsföring av onyttig mat och av onyttig mat som marknadsförs under täckmanteln av underhållning riktad till barn och unga. Barnkonventionspiloterna sammanställde ungas matmiljöer på en plansch med text och bilder, som överlämnades till Anna-Maria Feldhoffer för att synliggöras för beslutsfattare på landskapsregeringen.

Planschen om barns matvanor visade att de flesta barn i allmänhet äter både nyttig och onyttig mat ofta. Samtidigt framgick det att inga barn helt avstod från godis i påse, och endast enstaka barn uppgav att de aldrig åt lösgodis, hamburgare, chips eller läsk. Bland de hälsosammare alternativen

framstod morot som en vardagsfavorit för många barn, medan bönor nästan aldrig ingick i vardagskosten.

I sin egen rapport skrev piloterna även ner några förslag på åtgärder som skulle underlätta för barn och unga att äta hälsosam och god mat i vardagen. Bland annat föreslog de att matbutiker, i stället för att exponera godis, skulle placera nyttiga snacks vid kassorna, där man ofta väntar i kö och riskerar att impulsköpa något onyttigt. De påpekade också att det borde finnas färre reklamslag för onyttig mat, mindre rabatter på skräpmat samt förbud mot reklam och influencerinlägg som marknadsför mat under sken av att vara underhållning för unga.

Barn och unga i rättsprocessen

Barnkonventionspiloterna fick även möjlighet att besöka Ålands tingsrätt och brottsofferjouren. Där fick de samtala med personal som berättade om sina jobb och hur det går till om barn/ungdomar blir utsatta för eller misstänkta för brott. Besöken var mycket uppskattade och diskussioner kring vilken utbildning som behövs för att arbeta på dessa intanser fördes.

Studiebesök

Barnkonventionspiloterna träffade Barnombudsmannen och övrig personal på Ålands ombudsmannamyndighet för att informera om sitt arbete med årets tema men även för att få information om myndighetens arbete.

Rådhuset, Mariehamns stads integrationsenhet

Rådhuset är en mötesplats för alla inflyttade i Mariehamn. Barnkonventionspiloterna var inbjudna till deras sommaravslutning till vilken barn och vuxna i varierande ålder kom. Här kunde de fundera över hur man kommunicerar med personer som kanske inte kan svenska samt med små barn. Piloterna höll övningar med barn och unga samt frågade dem vad de skulle vilja att kommande Cposyböcker kunde handla om.

Media

Barnkonventionspiloterna valde att skriva en insändare till dagens debatt i Ålandstidningen för att belysa vikten av att stödja barn och unga vid händelse av nedstämdhet och att unga behöver veta var man får hjälp.

Länk: <https://www.alandstidningen.ax/opinion/ungdomar-behover-hjalp/888055>

Barnkonventionspiloterna blev även intervjuade om sitt arbete där de fick berätta vad jobbet går ut på. Länk: <https://www.alandstidningen.ax/var dagsliv/fullspackad-sommar-for-barnkonventionspiloterna/884501>

Workshop på landskapsregeringen med Projektet Barn och ungas hälsa och välmående på Åland

Barnkonventionspiloternas samarbete med projektet Barn och ungas hälsa och välmående på Åland kulminerade i en gemensam workshop med Rädda Barnens handlerare Aino Waller och Tanja Rönnberg, projektledare Maarten Sengers och projektmedarbetare Linda Ekström, minister Annika Hambrudd och Tove Nylund som jobbar som specialsakkunnig på socialvårdsbyrån.

Workshopen ägde rum på landskapsregeringen den 25 juni och gick ut på att barnkonventionspiloterna presenterade sina olika diskussionsunderlag kring tobak, alkohol och droger samt sina resultat av matmiljökartläggningen. Under den efterföljande delen av workshopen besvarade barnkonventionspiloterna frågor kring ungdomars möjligheter att få stöd eller hjälp på Åland vid psykisk dåligt mående. Frågorna hade skickats till Rädda Barnen på förhand av Linda och Maarten och hade förvandlats av handledarna på Rädda Barnen till påståenden som barnkonventionspiloterna tog ställning till genom övningen "fyra hörn". Övningen fungerade som en

ingång till diskussion bland alla närvarande kring de olika frågorna, och ungdomar fick förklara hur de hade upplevt att situationen är på Åland samt vilken typ av stöd de tänkte att behövs.

Tankar och förslag från unga och från workshopen

- Unga vet inte alltid hur de egentligen mår eller vem de egentligen borde vända sig till om de mår psykiskt dåligt.
- Unga kan bli slussade från vuxen till vuxen inom skolan om de börjar med att berätta om sina besvär till en lärare som de litar på men som inte har tid att ta hand om deras problem.
- Skolcoacher och Fältare kan vara en viktig hjälp för unga eftersom de kommer så nära ungdomars liv, men de har inte alltid i slutändan tiden eller kunskapen för att leverera hjälp.
- Skolkuratorns mottagning bör inte vara placerad på en plats där elever behöver vänta synligt inför andra elever för att få komma in.
- Man borde få mer information om vart man ska vända sig till om man bara vill prata med en professionell vuxen utan att föräldrarna är inblandade (med undantag av ärenden som vuxna är skyldiga att rapportera in, t.ex. barnskyddsärenden). Elever i skolmiljö kanske har fått information men glömt bort vad de fick veta.
- En ungdomsmottagning där unga kan vistas på egen hand och prata om sina tankar eller problem redan innan de blir allvarliga vore värdefull att ha. På en sådan mottagning skulle man med fördel kunna tala om allt från sociala relationer, sex och mobbning till fysisk utveckling och preventivmedel.
- För de som inte förmår komma till en fysisk mottagning eller som bor för långt borta för att lätt kunna ta sig till stan på egen hand borde det finnas en digital mottagning. Detta skulle verkligen vara en lösning som skulle erbjuda hjälp med låg tröskel för alla unga.
- När det gäller stödlinjer och andra hjälpkontakter för unga på Åland är det väsentligt att aktörerna pratar svenska och har stark lokalkännedom om Åland och åländska särförhållanden. Detta gör det lättare för ungdomar att prata om sina problem och lättare att hitta lösningar.

Samarbete med Ålands polismyndighet

Ålands Polismyndighet har gett ut den första av fem planerade böcker för yngre barn som handlar om polishunden Copsy. Böckerna ska hjälpa barn att bekanta sig med och få tillit till polismyndigheten på Åland på ett barnanpassat sätt. Som en inledning för sitt arbete med polisen kring de kommande Copsy-böckernas tematik träffade barnkonventionspiloterna överkommissarie Benjamin Fellman som ligger bakom idén om Copsy-böckerna, Carina Sommarström vars företag Samba Media har anlitats för att ta fram Copsy-bokserien samt ungdomspolisen Sandra Hellsing som berättade för ungdomarna om sitt arbete med barn och unga.

Under sitt sommararbete träffade barnkonventionspiloterna yngre barn på dagis tre gånger samt på Mariehamns stads integrationsenhets sommarfest på Rådhusgården. Barnen på daghemmen fick först höra en högläsning av den befintliga Copsy-boken och fick sedan berätta om sina egna idéer till ett nytt Copsy-äventyr genom att prata eller genom att klistra klistermärken på olika platser och händelser som kunde vara med i en Copsy-bok.

Under möten på daghemmen fick barnen information om polishunden Copsy och barnkonventionspiloterna frågade dem vad de tyckte att skulle vara ett intressant ämne att läsa om i de kommande Copsy-böckerna. Barnen gav flera roliga och innovativa idéer som barnkonventionspiloterna rapporterade vidare till Ålands polismyndighet.

112 barn och unga fick komma till tals genom ungdoms- och barnanpassade metoder

Under sin fyra veckor långa anställning vid Rädda Barnen träffade årets barnkonventionspiloter sammanlagt 112 barn och ungdomar och diskuterade flera aktuella teman med dem genom olika barn- och ungdomsanpassade metoder. Förutom att samla information om barns hälsa och välmående arrangerade barnkonventionspiloterna även aktiviteter för barn och unga på Talatta för att på så sätt bidra med välmående direkt på plats.

Yngre barn

Under sin anställning träffade barnkonventionspiloterna yngre barn på Folkhälsans Sommarklubb på Talatta (7-10-åringar), på daghemmen Blåklockan och Nyängen (5-6 -åringar) samt på sommarfesten som arrangerades av Mariehamns stads integrationsenhet.

På daghemmen kom barnkonventionspiloterna i kontakt med fem-åtta barn per gång, och på Talatta för 7-10 år gamla barn fick 14 barn ta ställning till frågorna.

Ungdomar

Ungdomar nåddes på Talatta Sommarhäng för åk 7-9, genom intervjuer på stan och i Maxinge köpcenter samt via enkäten om stöd vid psykiska besvär.

Starkt påverkansarbete och intressanta besök hos myndigheter

Det planerade programmet satte ramarna för barnkonventionspiloternas arbete, men inom dessa ramar fanns utrymme för ungdomarna att i viss mån påverka sina arbetsuppgifter utifrån sina egna kunskaper och sina särskilda intresseområden. Handledarna arbetade för att lyfta barnkonventionspiloternas tankar kring hur arbetsuppgifterna utformades så att alla fick varierande arbetsuppgifter utifrån sina egna intressen och preferenser. Alla fick arbeta på och utanför kontoret, skriftligt och muntligt, självständigt, i par och i grupp samt via både fysiska och virtuella plattformar.

Medan de flesta planerade aktiviteterna, besöken och samarbeten ägde rum som planerat, ställdes hörandet för landskapsregeringens barnstrategi in på kort varsel då lagtingets extrainsatta plenum sammanföll med det tänkta hörandet, och inget hörande genomfördes.

Av de samarbeten och besöken som genomfördes uppskattade barnkonventionspiloterna många olika delar av varierande anledningar. Det var givande att vara med och påverka, umgås med barn och unga och hjälpa dem få sin röst hörd. Särskilt uppskattade var besöken på Talatta, på landskapsregeringen, på Ålands förvaltningsdomstol och brottsofferjouren.

Barnkonventionspiloternas tankar

Vad skulle du vilja säga till ungdomar som ska jobba här i framtiden?

"Ta tillfället i akt, en sån här chans kommer bara en gång!"

De lärarika fyra arbetsveckorna gick snabbt och både handledarna och barnkonventionspiloterna kände en viss vemod när den gemensamma tiden var slut. Vi går alla vidare med nya lärdomar, insikter och bekantskap i baggaget. Under arbetets gång avslutades varje uppdrag och besök med en utvärdering där piloterna fick ge anonym feedback.

Nedan är ett axplock av barnkonventionspiloternas kommentarer om sommarjobbet i gruppen:

"Roligt att diskutera i små grupper, då kommer det fram saker"

"Svårast har varit de två första dagarna!"

Vad var det bästa med jobbet?

"Att viktiga vuxna lyssnade och tog oss på allvar, som t.ex. Ålands landskapsregering".

"Bra stämning, allt är roligt"

"Bäst med jobbet är att vi har roligt!"

"Bäst med jobbet är gruppen!"
